

DE BEKER VAN ZWARTSLUIS

De tijd ligt nog niet zoo ver achter ons, dat er weinig of geen waarde werd gehecht aan voorwerpen uit het ver verleden en nog tot in het midden der vorige eeuw werd zelfs aan voorwerpen van zeer groote cultureele waarde blijkbaar geen bijzondere beteekenis geschonken. Zoo deelde in de 40e vergadering van onze Vereeniging, gehouden op 30 October 1877, Mr. R. J. W. F. baron van Hoëvell mede dat de gemeente Zwartsluis in het bezit is geweest van een prachtigen zilveren beker, een geschenk van den drost van Vollenhove, Hendrik Bentinck, welke beker in 1864 was verkocht aan een kunstkooper te Amsterdam voor de som van f 1200.-, en later in het bezit moet zijn geraakt van een Belgisch edelman. Wat de aanleiding is geweest dat de gemeente die beker werd geschonken, had hij tot dusverre niet kunnen te weten komen; wel beweerden sommigen, dat zulks in verband zoude staan met het wegvoeren van kostbaarheden bij gelegenheid van den inval van den bisschop van Munster in 1672, doch daaromtrent was door hem alleen bekend, dat in deel I van het werk: „Toneel des Oorlogs” door L. van den Bosch, Amsterdam 1675, staat: 1672 Junij „Die van Steenwijk hebben zich ook wel haast in de gemeene capitulatie in-gelaten (n.l. met den Keurvorst van Keulen en den bisschop van Munster) een stedeken van deselve provintie, maar een weijnig landwaarts in gelegen, doch met acht tamelijke bolwerken en wallen gesterkt. Het selve heeft ook de vestinge Swartsluijs aan het Swartewater, niet verre van Hasselt, op het uijtstroomen van de rivier gelegen, gedaan; een plaats van natuur en door het omliggende water en door zijn vestingen en vijf bolwerken sterk”.

Het eenige wat te Zwartsluis van dien beker te vinden is, is

eene beschrijving, opgenomen in de notulen van den Gemeenteraad, dd. 25 Juli 1864, luidende: „Op den knop van het deksel prijkt het beeld van Mercurius, gezeten op een zeepaard; het deksel vertoont de borstbeelden van vijf vorsten uit het huis van Oranje, alles beschaduwd door engelengezigten. In het deksel is aangebracht een borstbeeld, waaronder eene inscriptie, luidende: Hendrick Bentinck, Heer van Diepenheim, Drost van Vollenhoven en de heerlijkheid Kuijnder. Op het bovengedeelte des bekera zijn tusschen drie hoornen des overvloeds, drie symbolen, voorstellende Vrede, Gerechtigheid en Oorlog, waaronder de navolgende bijschriften zijn gegraveerd:

Onder dat van de Vrede:

De hoenders gaan in rust
De huijsman graeft ook mede
De Faem roept overluit
De Heere geeft ons vrede.

Onder dat der Gerechtigheid:

Siet, Burgervaders, siet
Gods beelt, gerechtigheit:
Leer ieder hoe men recht
Van onrecht schift en scheid.

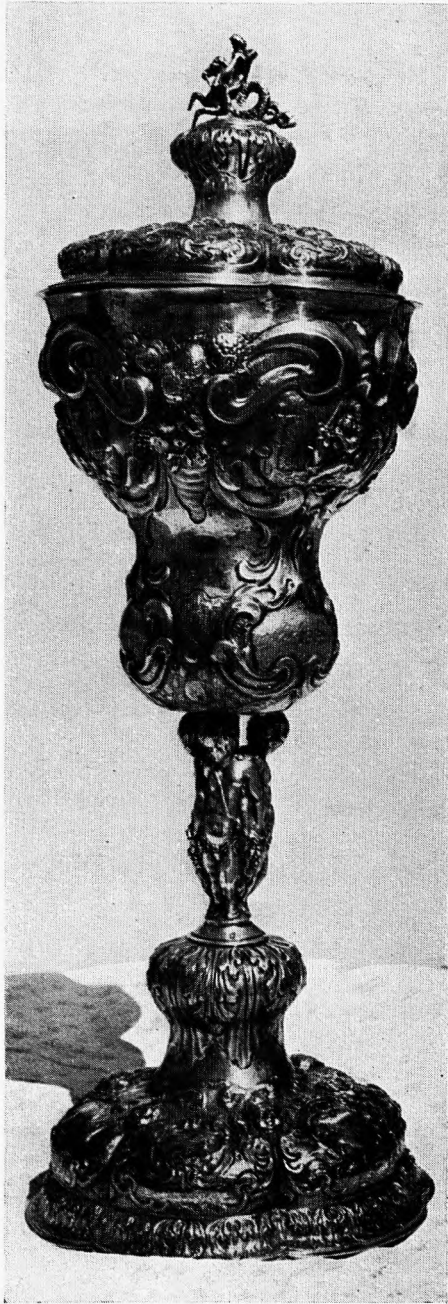
Onder dat des Oorlogs:

Bij tijde dan verhuijds
't Vinnigste Helgedrocht
Rechtvaardigheit en Vrê
Heeft ons aan God verknocht.

Tusschen den bokaal en den voet ziet men drie menschenbeeldjes, met de armen door elkaar gestrengeld, om met de hoofden den bokaal te ondersteunen.

De bokaal kan van den voet worden genomen door middel van een zilveren moer en schroef, die aan den bokaal en tusschen genoemde beeldjes is aangebragt.

Op den voet ziet men, behalve bladeren van laurier en eiken, zes aangezigten van engelen en even zoovele wapens met onderschriften, n.l. van Swartsluis en Transisalaria (Over-

Beker van Zwartsluis

XLI

ijssel) en van de vier toenmalige burgemeesters Roelof Stroombergh, Jan van Steenwijk, Gerrit Kloecken en Peter Jansen.

Binnen in het holle van den voet leest men de navolgende inscriptie:

Anno 1678

Dit conststuk dient tot Swartsluis

Ter eer bewaard op Haer Raethuis

Om daer uit ook te drinken wijn

Wanneer men recht mag vrolijk zijn.

Johan Kuijnder, fecit

De heer van Hoëvell betreurde het, dat men tot aandenken ten minste geen afbeelding van dien beker bewaard had, die volgens getuigenis van allen, die hem daarover spraken, zeer fraai bewerkt was.

Vervolgens deelde Mr. van Hoëvell nog in „*de Navorscher*” van 1876 en 1878 mede, dat deze beker zich toen bevond in de Verzameling van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

Nu deelde Dr. C. J. van Kolmeschate te Delft, die als geboren Zwartsluizer, zich steeds voor de geschiedenis zijner geboorteplaats interesseert, mij mede, dat blijkens de rekeningen van Zwartsluis over 1679 blijkt, dat aan „Jan Cunder betaelt op 't pocaal f 80-0-0” en vervolgens „het silveren pocaal nae Swolle laeten brengen f 1-0-0” en verder onder de uitgaven over 1680 „Jan Cunder betaalt de resterende penningen van 't Silveren pocaal f 86-0-0”.

Waar uit het bovenaangehaalde waarschijnlijk is, dat de beker inderdaad een geschenk is geweest van Hendrik Bentinck, heer van Diepenheim, doen deze aanteekeningen uit de rekeningen van Zwartsluis een weinig vreemd aan, als zou tenslotte Zwartsluis toch, zij het een gedeelte, van den kostprijs van dezen beker hebben betaald. Vermoedelijk kan dit zoo worden verklaard, dat Zwartsluis na de schenking van den beker, door den maker Joan Kuijnder er de noodige inscripties in heeft

laten aanbrengen, en dat deze toen zijn betaald door de gemeente.

Dank zij de medewerking van Jhr. Roëll, den directeur van het Rijksmuseum en van het Bestuur van „Het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap” te Amsterdam, is het ons gelukt voor eenigen tijd de beker weer op Overijsselschen bodem terug te krijgen en ter bezichtiging te kunnen stellen in het Museum onzer Vereeniging te Zwolle.

Bezien wij nu de beker nader, dan zien wij onder de voet in een cartouche: Johan Kuynder fecit, een monogram van J. K. (Johan Kuynder) en de jaarletter I (waarschijnlijk 1678), de bokaal of beker is hoog 51 cm.

- Blijkens gegevens uit het oud-archief der gemeente Zwolle, kwam deze Johan Kuynder vóór Kersttijd in 1675 met attestatie uit Londen en werd toen ingeschreven als lidmaat der Herv. Kerk te Zwolle. Hij ondertrouwde als weduwnaar te Zwolle 20 Augustus 1681 met Swaantje Aelsen, uit welk huwelijk hier drie kinderen werden geboren.

Of hij identiek is met Jan Kuynder, die 20 April 1689 ondertrouwde te Zwolle (attestatie naar Staphorst 5 Mei) met Geertruid Groothuys is niet zeker; hij wordt in deze akte niet als weduwnaar vermeld. Uit dit huwelijk werden twee dochters geboren. Blijkens de resolutie van Schepenen en Raden van Zwolle werd deze Jan Kuynder op 15 Mei 1701 benoemd tot burgerhopman, als hoedanig hij op 27 Februari 1719 is overleden en toen werd begraven in de Grootte Kerk te Zwolle in de groeve No. 78, in welke groeve op 25 Maart 1713 zijn vrouw Geertruid Groothuys ook reeds was begraven. Blijkens de jaarrekeningen leverde hij meermalen kalk aan de gemeente in de jaren 1713—1717, zoodat hij waarschijnlijk een ander persoon is dan de zilversmid Kuynder.

Tijdens het verblijf van laatstgenoemde te Zwolle vervaardigde deze in 1681 ook nog vier vergulde zilveren bekers tot bediening van het Avondmaal, waarvoor hem blijkens de stadsrekeningen werd betaald f 485.15. Zijn naam komt ook

XLIII

voor op de koperen gilderol van het Zwolsche goud- en zilver-smidsgilde, welke in ons Museum wordt bewaard.

Betreffende den schenker van deze bokaal of beker kan nog worden medegedeeld, dat dit is geweest Hendrik Bentinck heer tot Diepenheim, oudste zoon van Berend Bentinck, die op 21 October 1680 huwde met Ida Magdalena van Ittersum tot den Luttenberg. Hij was van 1675—1682 drost van Vollenhove en vervolgens van 1682 tot zijn overlijden op 9 December 1691 drost van Twente, en werd na zijn overlijden bijgezet in de kerk van Diepenheim. Tijdens zijn verblijf te Diepenheim woonde hij op het huis Diepenheim en werd toen door hem dit huis voorzien van de hooge massale inrijpoort, gebouwd blijkens de nog aanwezige wapenstein in 1685. Zijn weduwe stierf in 1729, nalatende drie dochters, het huis bleef tot in het begin der 19e eeuw in het bezit der familie Bentinck.

J. G.